

Avtentično življenje

(Pesniki italijanske narodnosti v Jugoslaviji)

»Avtentičnemu življenju« na pot

Adelia Biasiol pravi nekje o sebi in o svoji poeziji:

Sem sadež z veje
ki mi je tuja
vsak veter me poboža
omami in potem trpinči
sem razpet sadež
s koščico
že v ptičjem kljunu
in se lepijo ličinke na moj pecelj.

Josip
Tavčar

Menimo, da istrska pesnica res ne bi mogla bolje pojasniti narave, vloge in usode ne samo svoje poezije, marveč tudi vsakršnega literarnega izraza in v širšem pomenu celo vsakršne umetniške izpovedi, ki se porodi v kateri koli narodni manjšini na svetu. Usoda manjšinskega umetnika in še posebej pesnika in pripovednika je pač taka. Sadež na veji, ki mu je tuja, pa naj s pogledom, z vsemi svojimi čutili in čustvi in z vsem svojim hrepenenjem še tako išče mesto, kjer se njegova veja drži debela in kjer se potem deblo razcefra v korenine, da bi iz tal srkalo življenjske sokove. Manjšinski umetnik je dejansko sadež, ki dozori v čudežnih okoliščinah in razmerah in ne ve, če bo njegovo seme sploh kam padlo in obrodilo. Tla pod njegovo vejo so namreč pogostokrat skalnata, suha in pokrita s tanko plastjo zemlje, ki ne more, noče ali ne sme sprejemati takih semen, kakršna so njegova. Kar pa še poveča njegovo bolečino, je prav gotovo dejstvo, da ga nihče v resnici ne more razumeti, če ni sam v njegovem položaju, to se pravi, če sam ne čuti, da je 'sadež, z veje, ki mu je tuja'. Manjšinska umetnost je zato nujno zaprta vase. Otok sredi morja, po katerem plujejo le redki in majhni čolni, premajhni, da bi mu pripeljali dovolj hrane. Dovolj pogumen, da bi uspešno premagal samoto in premaguje strah pred prihodnostjo. In vrh tega je morje, sredi katerega stoji, večkrat razburkano in vedno premalo oskrbljeno z ribami, da bi njegovi prebivalci imeli od njega kako korist. Ni čudno torej, da se manjšinski umetnik težko uveljavi celo v matični domovini, pa čeprav mu je vsestransko naklonjena in čeprav mu včasih skuša pomagati tudi prek njegovih stvarnih potreb. V očeh matične domovine je vedno ali skoro vedno nekakšen eksoti-

čen in zato tuj sadež na veji lastnega košatega drevesa. Sadež, ki ga v resnici ne ve kam dati, s semeni, s katerimi ne ve kaj početi.

Ta ugotovitev je kajpada kruta. Je pa tudi odkrita in polna koristnega nauka, ki pa ga žal v teh zadevah skoraj neizbežna retorika jezno odklanja. In vendar bi morala prav ta odčarana ugotovitev postati izhodišče za vse razprave o odnosih med matično kulturo in njenimi vejami na tujem po eni strani in o romantičnih pojmih in merilih pri obravnavanju monolitske enotnosti narodne kulture po drugi. Prav manjšinska umetnost je namreč danes najbolj zgovoren dokaz, da narodna kultura ni, ne more in ne sme biti 'monolitska'. Slovenski umetnik v Trstu, Gorici ali Benečiji je prav tako slovenski kot tisti v Mariboru, Murski Soboti ali Ljubljani, pa naj bodo kulturne in poetične razlike med njim in njegovimi sovrstniki v domovini še tako velike. Prav tako je italijanski umetnik v Rovinju, na Reki ali v Kopru prav tako italijanski kot njegovi sovrstniki na Siciliji, Sardiniji, v Torinu ali Firencah in Rimu, pa naj bo njegov umetniški svet še tako tuji Sicilijancu, Sardinцу, Turinčanu, Florentincu ali Rimljanu. Romantično pojmovanje naroda je v prejšnjem stoletju, ko se je narodna zamisel dokončno izoblikovala, seveda potrebovalo centralistično, 'monolitsko' tolmačenje vseh duhovnih in materialnih prvin, ki so na kakršen koli način lahko prispevale k uresničenju enotnosti. In kultura je bila z umetnostjo ena najbolj dragocehnih izmed teh prvin. Toda že v začetku tega stoletja, kot v našem delu Evrope morda še najbolje izpričuje involucijska, dekadentna, dasi po svoje očarljiva mittelevropska umetnost, se je že jasno pokazalo, da potrebuje kultura, če res hoče živeti in napredovati, vedno novih, različnih, pristnih in svežih virov in da so ti viri nujno v raznolikosti avtohtonih regionalnih duhovnih in duševnih manifestacijah ljudi, ki jih povezuje isti jezik in ista vera v prednike, to je v izročilo. Najsodobnejši pogledi na funkcijo kulture so si vsi enotni v tem, da je treba pogumno razširiti njene meje in sprejeti vse, kar lahko koristi, da se kultura lahko venomer spreminja, saj je samo v neprestanem spreminjanju pravo, avtentično življenje. V tej luči so tudi in morda celo predvsem manjšinske kulture dobile novo mesto in novo vlogo. Žal pa se to še ni prijelo 'svečenikov' narodnih kultur v Evropi. In se ni prijelo še zlasti 'akademikov' italijanske kulture, za katero so italijanski pesniki in pisatelji onstran meje še vedno 'curiosum', ki ga je skoraj nemogoče razumeti, kaj šele sprejeti kot svoje, to je kot eno sestavnih prvin lastnega duhovnega zaklada. Razen morda že pokojnega Osvalda Ramousa so tako vsi pesniki in pisatelji italijanske manjšine v Jugoslaviji popolnoma ali skoraj popolnoma tuji italijanskemu literarnemu svetu v matični domovini, če izzamemo seveda nekaj strokovnjakov, med katerimi ima vodilno mesto profesor Bruno Maier s tržaškega vseučilišča, ki pa je sam po rodu Istran in zato tudi čustveno navezan na svoje ljudi.

In vendar gre za pesnike in pisatelje, ki bi prav gotovo zasedali ugledna mesta v italijanski sodobni književnosti, če bi živeli in ustvarjali v Italiji. V mislih imamo tu predvsem kakovost njihovih umetniških stvaritev. Vse drugače pa je seveda, če izhajamo iz njihovega umetniškega sveta in svetovnega nazora. V tem ožjem pogledu so res zelo tuji akademizmu uradne italijanske kulture in še posebej literature, ki še vedno z veliko težavo sprejema, kar neposredno ne izhaja iz čaščenja forme ali hladne intelektualistične igre, ki je sama sebi namen in se ne meni za avtentičnost vsakdanjega življenja. In istrski pesniki in pisatelji italijanske narodne manjšine izhajajo

prav iz avtentičnosti vsakdanjega življenja. Njihova prva skrb je biti zvesto ogledalo rodne zemlje in hkrati posrednik med najžlahtnejšim ljudskim izročilom in resničnostjo sedanjega časa, v katerem se naduta gotovost tehnologije in potrošništva bije z iracionalno bojaznijo pred izgubo nečesa nedoločljivega, a vendarle nepogrešljivega, kot je na primer lahko preprosta ljubezen do bližnjega ali hrepenenje po spokojnosti, ki nam jo lahko nudi le narava, če jo resnično razumemo in ji brezpogojno zaupamo vse svoje vsakdanje skrbi in bolečine. Ni zgolj naključje torej, da mnogi med najboljšimi pesniki italijanske manjšine v Jugoslaviji uporabljajo krajevno narečje ali celo, kot na primer Ligio Zanini, neki stari dialekt, ki ga skoraj nihče več ne govori v Rovinju, a je po pesnikovem mnenju še danes najpristnejši tolmač ljudske duše. Prav v narečju vidijo namreč največje možnosti, da dosežejo neposrednost, brez katere bi se poezija oddaljila od ljudi, iz katerih izhaja in katerim je namenjena. Neposrednost iščejo sicer tudi drugi pesniki in pisatelji, ki so zastopani v tej antologiji, pa naj se izražajo v knjižnem jeziku, ki ne odklanja formalnih sugestij klasične italijanske tradicije, kot na primer Alessandro Damiani, Osvaldo Ramous ali Giacomo Scotti, ali pa v mnogo bolj preprostem, a ne zaradi tega bolj revnem knjižnem jeziku, ki z ljubeznijo in ponosom poudarja svoj istrski izvor, kot na primer Mario Schiavato, Lucifero Martini, Adelia Biasiol ali Maurizio Tremul. V tem pogledu so vsi ljudski pesniki, to je pravi pesniki, prek katerih govori vse italijansko ljudstvo v Istri. Njihova izpoved ni torej omejena na lastne, osebne izkušnje, ampak upošteva izkušnje in čustva vseh ljudi. In to tudi tam, kjer se površnemu bralcu zdi, da gre za najbolj tradicionalno liriko, to je za izrazito osebno izpoved.

Ni dvoma, da so iz tega zornega kota, in ne samo iz tega, italijanski pesniki in pisatelji v Jugoslaviji prava izjema v svetu italijanske poezije v matični domovini, kjer so Parronchi, Sinisgalli, Caproni, Betocchi, Luzi, Belezza in Bigongiari, da se omejimo na najbolj znane, potisnili pesništvo v sicer formalno bleščečo, a vsebinsko težko razumljivo slepo ulico posthermetičnih iskanj. Accorocca, Marin in redki drugi so vsa ta zadnja desetletja zaman opozarjali na pravo, ljudsko smer. Vse kaže, da so njihovo opozorilo razumeli samo italijanski povojni pesniki v Istri, ki so se morda že samo zaradi tega, ker niso živeli v velikem toku uradne italijanske poezije, lahko laže izognili vabljivim vplivom akademizma. Vendar ni šlo za premišljene sklepe po skrbni analizi objektivnega stanja sodobne italijanske poezije. Šlo je za nagonsko izbiro umetnikov, ki jim je zgodovina naložila težko, a pravilno breme odgovornosti pred njihovim ljudstvom in jih tako spremenila v pevce-preroke in vidce njihovega naroda. Estetska merila, s katerimi presojava to poezijo, ne morejo in ne smejo mimo tega nadvse pomembnega dejstva. Upali bi si celo trditi, da je tudi danes, kot je bilo vedno, najvažnejše in najzanesljivejše spoznavno znamenje za pravega pesnika to, da je ‚vates‘, in sicer glasnik svojega ljudstva. Šele potem pride vse drugo. In vsak pesnik in pisatelj v tej antologiji je ‚vates‘, pa čeprav je njegova vloga omejena na tolmačenje številčno majhnega naroda.

Neposrednost in ljudskost sta torej glavni značilnosti vseh italijanskih pesnikov in pisateljev, živečih v Jugoslaviji. Rekli smo, da skušajo nekateri pridobiti ti značilnosti prek narečja, ki se jim zdi najprimernejše sredstvo za prodiranje v najintimnejše misli in čustva svojih ljudi. Vendar nam prav slovenski prevod, ki nalašč ni upošteval narečnega jezikovnega bogastva,

izpričuje, da v resnici, vsaj kar se vsebine tiče, ni razlike med narečnimi pesniki v knjižnem jeziku. Vsi izhajajo iz iste istrske matrice in vsi ali skoro vsi so prepojeni s starodavnim istrskim duhom, v katerem prehaja mediteranski svet v slovanskega, in z bogastvom ponosnega beneškega dialektu, ki je v preteklosti veljal kot literarni jezik in se kot tak razvil vzporedno z drugimi velikimi narečnimi tokovi, ki so se na koncu izlili v veliko jezero italijanskega knjižnega jezika.

Toda iz neposrednosti in ljudskosti izhaja še ena značilnost, ki jo tu moramo primerno poudariti. V mislih imamo neposredno, a tudi samo posredno, toda kljub temu vedno močno občuteno prisotnost vere v življenje, ki nima nobene zveze z optimizmom, saj se včasih oblači tudi v črne obleke malodušja in celo črnogledosti, a je vseeno pozitivna, ker se sklicuje na staro in vedno veljavno modrost, ki je v tem, da se posameznik mora prepoznati v svojem bližnjem in v naravi, če hoče pravilno doumeti smisel svojega življenja, ki ni v tem, da živi sam in v svojo izključno korist, marveč v tem, da živi od drugih in za druge v harmoniji z naravo, ki ga obdaja in mu nudi vse možnosti, da doseže svojo pravo identiteto. Minljivost, ki je glavni vzrok melanholiije in tudi obupa slehernega človeka in je zaradi tega tudi največji vir ganjenosti v vsaki dobri lirski pesmi, preide tako v mnogo širše in mnogo bolj sprejemljive dimenzije življenja celega rodu in narave in kot tako izgubi vse najbolj dramatične ostrine in postane vera v življenje.

In prav taka vera v življenje diha iz te antologije, ki se tudi slovenskemu bralcu ponuja kot nadvse zanimiv prispevek k boljšemu razumevanju ne samo pripadnikov italijanske manjšine, temveč tudi človeka nasploh.

Motivika, s katero se bomo najpogosteje srečavali pri branju te antologije, je, kot je logično, v tesni povezavi s pravkar povedanim. V ospredju sta prav gotovo istrska narava in istrski človek, ki sta prava pola, okrog katerih se suče skoraj vsa produkcija italijanskih pesnikov in pisateljev v Jugoslaviji. Oglejmo si zdaj поблиže, kako prideta do veljave v delih, zastopanih v tej antologiji.

Na prvem mestu moramo vsekakor omeniti pokojnega Osvalda Ramousa, ki je prav gotovo najizrazitejša osebnost v pestri galeriji pesnikov in pisateljev italijanske manjšine v Jugoslaviji. Bil je pripovednik, dramatik, kritik in pesnik, a morda predvsem pesnik, saj so se njegove pesmi uveljavile tudi v širšem italijanskem prostoru in dosegle zelo laskava priznanja. Ker smo bili v stiski s prostorom, smo v to antologijo vključili samo njegovo poezijo. Priznati pa moramo, da smo se z veliko težavo odpovedali temu, da bi bili v tej knjigi zastopani tudi odlomki iz njegovih gledaliških in pripovednih del, saj bi prav gotovo zaslužila, da bi jih poznali tudi slovenski bralci. Sicer pa so v njegovi poeziji prisotne vse najvažnejše prvine njegove umetnosti in to tako jasno, da bodo lahko nudile bralcu precej popolno sliko o njegovi umetniški osebnosti.

Največji čar Ramousovega pesniškega sveta je nedvomno v umirjeni klasičnosti, v kateri se harmonija barv čudovito ujema z otožno nežnostjo misli in čustev. Narava ima v tem razpoloženju zelo važno vlogo. Pesnik se ji približuje s trepetom v srcu in z velikim pričakovanjem. A tudi z veseljem, saj samo narava ne razočara človeka. Včasih imamo morda vtis, da je njegovo zatekanje v naravo prej beg pred resničnostjo kot pa hrepenenje po čisti lepoti in duševnem miru. V resnici pa ni tako. Narava se v njegovi poeziji enači z resničnostjo, človek pa z utopijo. Kar izhaja iz človeka, je

zato samo v abstrakciji logično, lepo in sprejemljivo, vendar ni uresničljivo, in ker ni uresničljivo, je nenehen vir razočaranja in bolečine. Edini izhod iz naše bivanjske stiske je zato v vedno spreminjajoči se in obnavljajoči imobilnosti narave, v njeni kruti iskrenosti, a tudi, in morda predvsem, v njeni večnosti, ki pozna smrt le kot izhodišče za novo življenje.

Prav gotovo je v Ramousovem pesniškem svetu neka velika modrost. In prav tej modrosti, ki odklanja katero koli strast in katero koli uporno misel, je pripisati univerzalni značaj njegove poezije in uspeh, ki ga je tudi v zgolj formalnem pogledu dosegla v matični domovini.

Tudi Giusto Curto izhaja iz narave, in sicer iz morja, v katerem vidi simbol življenja. Kot življenje je namreč morje vedno enako samemu sebi in vendar vedno različno in kot življenje dopušča možnost, da se zatečemo v sanje in tako izognemo času, v katerem živimo in nad katerim smo razočarani. Domotožje po mladosti, prepredeno z rahlo in skoraj vedno prisotno erotično mislijo, se v tem posebnem Curtovem pesniškem razpoloženju obarva z grenkobo in bolečino, a ni nikoli objokovanje, marveč ugotavljanje dejstev, realistično, pa čeprav včasih tudi bolešno občuteno sprejemanje človekove usode, kateri ne moremo ubežati. Lahko pa jo napravimo manj bolečo, če se zatečemo v čudovito in večno lepoto narave, ki je vedno vabljiva in ne samo ob zori kot življenje.

Morje je v osredju pesniške pozornosti tudi Ligia Zaninija, toda navezanost na domačijo in ljudsko izročilo je v njem dosti bolj poudarjena kot v Curtu. V njegovih pesmih, ki jih epska komponenta napravi še posebno plastične in včasih celo dramatične, se vrstijo žive slike iz rovinjskega življenja, v katerem se preteklost preliva v sedanost brez večjih zunanjih konfliktov. Vseeno pa zaslutimo, da se pesniku toži po ribiški in kmečki idili, po pokončnih možeh njegove mladosti in po pravljici ljudskih mitov, ki je vlivala v človekovo srce vedno svežo vero v ideale in sočloveka. Prav tako je Zanini videti prepričan, da bi bila tudi prihodnost lahko vredna, da jo živimo, če bi ne pozabili na skupno ljudsko izročilo, ki nas vse veže v eno samo, večjo in manj minljivo usodo in s tem lajša posledice bivanjske stiske.

Kot človek iz mesta je Lucifero Martini manj zaščiten proti samoti in jo zato občuti z večjo dramatičnostjo kot Curto in Zanini, ki živita v neposrednem vsakdanjem stiku z naravo in ljudmi, ki se vsi poznajo med sabo. Za Martinija so ljudje in narava prej vir melanholiije kot veselja in prej predmet estetskega ali drugačnega občudovanja kot pa hrepenenje po združitvi z okoljem in kontemplaciji. Njegova pesem je zato v glavnem razpoloženska in vsa zaprta v bolečo izpoved. Vendar diha iz nje tudi velika ljubezen do rodne zemlje in še posebno do morja, v katerem vidi pesnik izgubljeni raj, to je kraj, kjer se vsi srečni rodimo, a ga moramo že takoj ob rojstvu zapustiti. »Morda bila sva morje,« pravi nekje pesnik, — »nežni kaplji — v hipu otrdeli od tesnobe.«

Motiv samote se pojavlja tudi v prozi Lucifera Martinija, ki kot pripovednik uporablja tradicionalen slog. Razumljivo pa je, da pozna tudi vse pripovedništvo, ki je izšlo iz Freudovega tolmačenja človekove duševnosti. Toda okorišča se z njim samo tam, kjer hoče točneje obdelati nekatere stranske duševne premike, saj ga trdna zasidranost v resničnost venomer sili v neposreden spopad z dogodki v želji, da bi bil kar se da jasen in neposreden.

Kot pesnik se Alessandro Damiani precej razlikuje od drugih. Njegova poezija je v bistvu razmišljanje o življenju in človeški družbi, kakršna se je izoblikovala po drugi svetovni vojni. Lirična ganjenost se v njem ustvarja predvsem ob žalostni ugotovitvi, da so ljudje izprijeni in da človeštvo drsi v prepad, ki si ga s fanatično samomorilsko vneto koplje pred seboj: »Ni gnil sistem — okuženo je le — srce ljudi.« Njegova bolečina ni torej osebna, marveč vesoljska, pa čeprav pozna tudi otožnost spomina in hrepenenje po nežnosti. Na splošno gre za filozofsko pesem, ki pa se ne izčrpa v abstrukciji, ker se ob vsaki misli sklicuje na resničnost in je zato vedno razumljiva in prepričljiva. Pozna pa se vsekakor, da Damiani ni po rodu Istran. Nagnjenje k filozofiranju je prav gotovo prinesel z italijanskega Juga, od koder je prišel in ki je vedno slovel po svojih odličnih mislecih. Toda njegova vključitev v istrsko življenje je v vsakem pogledu tako popolna, da ga lahko imamo za domačina, še posebej, če pomislimo na vodilno vlogo, ki jo je v zadnjih desetletjih prevzel v svetu italijanske manjšinske književnosti v Jugoslaviji. Alessandro Damiani ni namreč samo pesnik, temveč tudi dramatik, pripovednik, kritik in esejist in na vseh teh literarnih področjih se je lepo uveljavil in s svojo bogato izkušnjo in s svojim velikim teoretičnim znanjem mnogo pripomogel k razvoju italijanske manjšinske književnosti v Jugoslaviji.

Giacomo Scotti je prav tako kot Alessandro Damiani po rodu z italijanskega Juga. Vendar je v njem čustvena komponenta tako močna, da je premagala vse druge in mu omogočila, da vzljubi istrsko naravo in istrskega kmeta, kot bi bili tudi njegovi predniki Istrani. »Lan sem,« pravi v eni svojih pesmi, — »zrasel ob južnem vetru — stkan na statvah — burje.« V njegovi poeziji, ki jo hrani predvsem ljubezen do preprostega, a duhovno bogatega kmečkega življenja skupaj z razočaranjem nad sodobno družbo, se nežni spomini na preteklost, na mladost in na čiste ideale prepletajo z grenkimi mislimi o usodi človeštva, ki vedno bolj pozablja na svoj izvor in išče srečo, kjer je ne more najti. Zanimivo pa je ob tem poudariti, da se v Scottiju ljubezen do istrskega kmeta večkrat krije z ljubeznijo do vsega človeštva, kot bi pesnik prav v kmetu videl simbol pravičnega ravnovesja vseh silnic, ki vplivajo na usodo človeške družbe. Kot pripovednik se Scotti ne oddaljuje od svoje pesniške tematike. Rekli bi celo, da jo v prozi še bolj poudarja, saj se zelo rad pomudi pri pravljicnih iracionalnih pripovednih motivih. To daje njegovemu pripovedništvu še poseben čar, saj zna preliti epski moment v čisto liričnega, ne da bi pri tem upadla napetost pripovedovanja.

Anita Forlani se kot čista lirična pesnica odlikuje predvsem zaradi čustvene mehko-be, s katero išče v naravi in še zlasti v morju uteho pred alienacijo in pred obupom, ki jo napade ob misli na vsakdanjo resničnost. Je pa v njenih pesmih tudi velika skrb za usodo sodobnega človeka, kar daje njeni poeziji širše vsebinske dimenzije in večjo neposrednost.

Čista lirična pesnica je tudi Adelia Biasiol. Vendar je v njeni poeziji prisotna tudi precej dinamična epska komponenta, ki obarva njene verze z dramatičnimi odtenci in jim daje reliefno plastičnost. To pa pride še posebno do veljave tam, kjer se pesnica spušča v začarani svet pravljice, da bi prek njega posredovala vse, kar je skrivnostnega v njeni duši.

Zvest tradicionalnim vrednotam poezije je, prav tako kot Forlanijeva in Biasiolova, tudi Maurizio Tremul, ki verjame le v pesniško moč otroškega začudenja pred odkrivanjem sveta in je zato proti vsakršni pristnosti za

vsako ceno. Njegova poezija je zato vedno čista, preprosta in neposredna. Ni pa nikoli naiвна. Njena moč je namreč prav v tem, da se ne boji vsakdanjih misli in čustev, ker se zaveda, da je samo od njih, in ne od velikih dogodkov, odvisna naša sreča.

In na koncu naj omenimo še pripovednika in pesnika Maria Schiavata, ki je v tej antologiji zastopan s pretresljivo povestjo *Smrt nekega doma*.

Po kakovosti njegove umetnosti bi ga prav gotovo morali omeniti na enem izmed prvih mest, toda dejstvo, da ima njegov umetniški svet nekaj čisto posebnega in nadvse zanimivega, nam je svetovalo, da mu damo nekaj več prostora čisto na koncu našega bežnega pregleda.

Mario Schiavato je vsaj po našem mnenju najzanimivejši umetniški produkt posebne kulturne atmosfere, ki se je v Istri ustvarila po vojni ob vsakdanjih, tesnih stikih med italijanskim, mediteranskim svetom in slovanskim. Schiavato piše nedvomno kot Slovan, ki ob ustvarjanju trpi, ker slepo verjame v to, kar dela in misli in mora zaradi tega ob vsakem koraku ugotoviti, da se to, kar dela in misli, vedno ali skoro vedno dramatično, če že ne tragično, spopada z resničnostjo. Po drugi strani pa ima Schiavato tudi velik smisel za mero, to je za pravilno in estetsko nadvse veljavno ravnovesje med vsemi komponentami življenja, kar je prav gotovo izrazito mediteranskega, klasičnega izvora. Upali bi si tako trditi, da je prav v taki umetnosti, kakšna je Schiavatova, tisti skrivnostni ključ, ki lahko hkrati odpre vrata v slovanski in italijanski svet in nudi umetnikom italijanske etične skupnosti v Jugoslaviji, da se v obeh svetovih počutijo doma. In to ne samo v pogledu pesniškega prijema, marveč tudi v pogledu sloga in vsebine, kot nam zelo lepo izpričuje Schiavatova povest v tej knjigi. Vsi pripovedni elementi te povesti so namreč izrazito istrski, kot na primer ljubezen do zemlje, do starih kmečkih ljudi, do tradicije, do narave in do preprostih, a prav zaradi tega trdnih in večnih čustev, in hkrati italijanski, slovenski in tudi univerzalni, saj se nikjer ne ustavljajo pri detajlih, ki bi jih bilo mogoče tolmačiti samo na en način, to je samo prek istrskega, italijanskega ali slovanskega duševnega filtra, ampak čudežno dopuščajo vsem krajevnim in narodnim glediščem, da jih sprejmejo kot svoje.

Že samo iz tega zornega kota je Schiavatova povest vredna, da jo poznajo tudi Slovenci; ti bodo tako odkrili, kot so že odkrili italijanski bralci Schiavatove proze, da literarna umetnost, kakor tudi sicer izhaja, pa čeprav včasih samo posredno, iz vseh del zastopanih v tej antologiji, ni več omejena na eno samo jezikovno področje, ampak je lahko pravi most med tudi zelo različnimi narodi in kulturami, če ti narodi in te kulture naravno sprejmejo usodo, da morajo živeti skupaj.

(Josip Tavčar je z Brunom Maierjem pripravil antologijo poezije, z nekaj primerki proze in dramatike, ki naj bi pomenila prerez najboljšega v sodobni literaturi italijanske narodnosti v Jugoslaviji in bo pod naslovom *Avtentično življenje* v prevodu Jaše Zlobca v kratkem izšla pri založbi Lipa v Kopru.)